

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МОНІТОРИНГУ

ГАЛІЦИН В. К., СУСЛОВ О. П., САМЧЕНКО Н. К.

УДК 33.011: 005.584.1

Галицин В. К., Суслов О. П., Самченко Н. К. Концептуальні засади моніторингу

У статті викладено концептуальні засади побудови і функціонування моніторингу об'єкта організаційного типу. Сформульовано узагальнене визначення моніторингу як процесу спостереження за об'єктом шляхом збору, систематизації, оброблення та накопичення інформації. Проведення моніторингу передбачає кілька цілей: аналіз та оцінювання поточного стану об'єкта відповідно до заздалегідь розробленої програми; діагностика та оцінювання очікуваного стану об'єкта на певний момент часу в разі порушення рівноваги і тенденцій розвитку; формування інформаційно-аналітичної бази для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення цілей розвитку об'єкта. Наведено структуру та описано етапи здійснення моніторингу (формування інформаційно-аналітичної бази і мети, аналіз та оцінювання поточного стану об'єкта, діагностика результатів реалізації його стратегії, оцінювання результатів реалізації стратегії, формування інформаційно-аналітичної бази процесу підготовки прийняття управлінських рішень) у системі управління процесом розвитку об'єкта організаційного типу. При цьому моніторинг розглядається як спосіб контролю над ситуацією, специфічний інструмент «зворотного зв'язку», що забезпечує стійкість розвитку об'єкта; як складова технології управління та фактор зниження ризику при реалізації стратегії об'єкта. Сформульовано вимоги до формування інформаційно-аналітичної бази моніторингу та визначено завдання з організації його функціонування.

Ключові слова: моніторинг, об'єкт, інформація, управління, оцінювання, діагностика, прийняття рішень.

Рис.: 1. **Бібл.:** 10.

Галицин Володимир Костянтинович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри інформаційного менеджменту, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: galicyn@kneu.kiev.ua

Суслов Олег Павлович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри інформаційного менеджменту, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: suslov_10@mail.ru

Самченко Наталія Костянтинівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри інформаційного менеджменту, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: samka.natasha@gmail.com

УДК 33.011: 005.584.1

UDC 33.011: 005.584.1

Галицин В. К., Суслов О. П., Самченко Н. К. Концептуальные основы мониторинга

В статье изложены концептуальные основы построения и функционирования мониторинга объекта организационного типа. Сформулировано обобщенное определение мониторинга как процесса наблюдения за объектом путем сбора, систематизации, обработки и накопления информации. Проведение мониторинга подразумевает несколько целей: анализ и оценка текущего состояния объекта в соответствии с заранее разработанной программой; диагностика и оценка ожидаемого состояния объекта на определенный момент времени в случае нарушения равновесия и тенденций развития; формирование информационно-аналитической базы для принятия управленческих решений по обеспечению целей развития объекта. Приведена структура и описаны этапы осуществления мониторинга (формирование информационно-аналитической базы и цели, анализ и оценка текущего состояния объекта, диагностика результатов реализации его стратегии, оценка результатов реализации стратегии, формирование информационно-аналитической базы процесса подготовки принятия управленческих решений) в системе управления процессом развития объекта организационного типа. При этом мониторинг рассматривается как способ контроля над ситуацией, специфический инструмент «обратной связи», который обеспечивает устойчивость развития объекта; как составляющая технологии управления и фактор снижения риска при реализации стратегии объекта. Сформулированы требования к формированию информационно-аналитической базы мониторинга и определены задачи организации его функционирования.

Ключевые слова: мониторинг, объект, информация, управление, оценка, диагностика, принятие решений.

Рис.: 1. **Библ.:** 10.

Галицин Владимир Константинович – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой информационного менеджмента, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: galicyn@kneu.kiev.ua

Суслов Олег Павлович – доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры информационного менеджмента, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: suslov_10@mail.ru

Самченко Наталья Константиновна – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры информационного менеджмента, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: samka.natasha@gmail.com

Halitsyn V. K., Suslov O. P., Samchenko N. K. Conceptual Foundations of Monitoring

The article states the conceptual foundations of building up and functioning of the monitoring of objects of the organisational type. It formulates a generalised definition of the monitoring as a process of object observation through collection, systematisation, processing and accumulation of information with the aim to analyse and assess its current state in accordance with the earlier developed programme, diagnostics and assessment of its expected state at a certain moment of time in the event of violation of the equilibrium and tendencies of development and formation of the information and analytical basis for managerial decision making on provision of the goals of object development. The article provides a structure and describes stages of monitoring (formation of information and analytical basis and goals, analysis and assessment of the current state of an object, diagnostics of results of realisation of its strategy, assessment of results of realisation of the strategy, formation of the information and analytical basis of the process of preparation of managerial decision making) in the system of management of the process of development of an object of the organisational type. Moreover, the monitoring is considered as a method of control over a situation, a specific feedback tool, which ensures sustainable object development as a component of the management technology and a factor of reduction of risks when realising the object strategy. The article formulates requirements to formation of the information and analytical basis of monitoring and identifies tasks of organisation of its functioning.

Key words: monitoring, object, information, management, assessment, diagnostics, decision making.

Pic.: 1. **Bibl.:** 10.

Halitsyn Volodymyr K. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department of Information Management, Kyiv National Economic University named after V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: galicyn@kneu.kiev.ua

Suslov Oleh P. – Doctor of Science (Economics), Professor, Professor of the Department of Information Management, Kyiv National Economic University named after V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: suslov_10@mail.ru

Samchenko Nataliya K. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Lecturer of the Department of Information Management, Kyiv National Economic University named after V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: samka.natasha@gmail.com

Необхідність підвищення ефективності управління будь-яким об'єктом вимагає перебудови засад інформаційної діяльності у державі та, перш за все, створення, впровадження і використання перспективних інструментів оцінювання і діагностики стану об'єктів, а також відповідної інформаційної бази, що забезпечить управління повною, об'єктивною і актуальною інформацією для підготовки і прийняття рішень щодо своєчасного реагування та усунення наслідків дій стохастичних збурень, що виникають у внутрішньому або зовнішньому середовищі. До числа таких інструментів відноситься моніторинг.

Як метод пізнання навколишньої дійсності та людської діяльності моніторинг використовувався людьми з незапам'ятних часів. Однак на рівень інформаційної технології він вийшов лише в останній третині ХХ століття, коли суспільство здобуло певну інфраструктуру (засоби масової інформації, телекомунікації, мережеві технології тощо). Ускладнення суспільства привело до ускладнення процедури спостереження.

Сам концепт «моніторинг» представляє інтерес з точки зору його теоретичного аналізу через те, що не має точного однозначного тлумачення, бо вивчається і використовується у межах різних сфер науково-практичної діяльності. Складність формулювання визначення моніторингу пов'язана також із приналежністю його як сфері науки, так і сфері практики. Він може розглядатися і як спосіб дослідження реальності, що використовується у різних науках, і як спосіб забезпечення сфери управління різними видами діяльності шляхом подання своєчасної та якісної інформації. Тому актуальною проблемою є узагальнення та розвиток концептуальних положень моніторингу.

Теоретичним і прикладним питанням моніторингу присвячена значна кількість публікацій, в яких закладено фундамент вирішення даної проблеми. Різні дослідники залежно від задач, що вирішуються у тій чи іншій галузі знання, виділяють різні сторони моніторингу, трактуючи його як спостереження, оцінювання, прогнозування стану якогось явища або процесу з метою попередження небажаних змін в обстановці [1], неперервний контроль [2], попередження накопичення критичної маси явищ, що негативно впливають на природне середовище [3], систему заходів, що дозволяють безперервно стежити за станом певного об'єкта, реєструвати його найважливіші характеристики, оцінювати їх, оперативно виявляти результати впливу на об'єкт різних процесів і факторів [5] тощо.

Разом з тим, існує хибна думка про те, що моніторинг являє собою самостійний інструмент управління станом об'єкта [4, 8, 9 та ін.] на протипагу тому, що «основну сферу практичного застосування моніторингу можна визначити як інформаційне обслуговування органів управління або громадськості на різних рівнях управління» [6, с. 100], тобто він є лише складовою інформаційного забезпечення процесу управління.

Практично всі автори сходяться у тому, що моніторинг пов'язаний із системою повторюваних спостережень у просторі та в часі з певними цілями і, як правило, відповідно до заздалегідь розробленої програми, що це процес системного спостереження, проведення до-

даткових обстежень, діагностики стану і тенденцій розвитку об'єкта. Існують різні думки щодо формування інформаційної бази моніторингу, а саме: використання власної аналітичної бази у вигляді експертних оцінок, відносних оціночних показників, індикаторів, процедур опитувань, анкетування тощо.

Аналіз літературних джерел, присвячених дослідженню моніторингу, свідчить про те, що у них розглядаються питання його визначення, організації та інформаційного забезпечення у конкретних предметних областях. При цьому відсутня загальна концепція створення і функціонування моніторингу.

Метою статті є викладення концептуальних засад моніторингу з урахуванням загального його визначення, структури, змісту окремих етапів, організації, формування інформаційної бази та його ролі в ітераційному процесі підтримки прийняття управлінських рішень.

Існує безліч систем моніторингу, і всі вони володіють сукупністю загальних ознак, що дають можливість визначити моніторинг як сформований, цілісний і досить самостійний науково-практичний напрям. Специфічність і ступінь розробленості методологічного апарату моніторингу кожною областю його застосування прямим чином впливають на наукове визначення даного поняття та формування його концепції.

У найбільш загальному розумінні моніторинг – це процес спостереження за об'єктом шляхом збору, систематизації, оброблення та накопичення інформації. Проведення моніторингу передбачає кілька цілей: аналіз та оцінювання поточного стану об'єкта відповідно до заздалегідь розробленої програми; діагностика та оцінювання очікуваного стану об'єкта на певний момент часу в разі порушення рівноваги і тенденцій розвитку; формування інформаційно-аналітичної бази для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення цілей розвитку об'єкта.

Отже, головною метою моніторингу є збір і підготовка інформації для прийняття та аналізу рішень на різних рівнях управління, що зумовлює дві особливості, яким повинен задовольняти моніторинг: цільова спрямованість інформаційних процесів і максимальна об'єктивність отриманих висновків на кожній стадії перероблення даних.

Цільова спрямованість інформаційних процесів моніторингу проявляється при здійсненні ідентифікації об'єкта або процесу, що досліджуються, при аналізі взаємозв'язків їх елементів і виявленні кола керованих факторів, а також при діагностиці стану об'єкта або протікання процесу.

Об'єктивність результатів моніторингу повинна забезпечуватися, з одного боку, явним визначенням у кожному конкретному випадку його мети і програми, з іншого – системою заходів з «об'єктивізації» моделювання та оброблення інформації.

З концептуальної точки зору моніторинг слід розглядати у трьох аспектах:

- ★ як спосіб контролю над ситуацією, специфічний інструмент «зворотного зв'язку», який забезпечує сталість розвитку, виявлення причин наявних протиріч у внутрішньому та зовніш-

ньому середовищі об'єкта, особливий метод отримання знань про протиріччя і закономірності функціонування об'єкта;

- ✦ як складова технології управління;
- ✦ як фактор зниження ризику при реалізації стратегії об'єкта.

Згідно з [10] теоретично можливі три варіанти концепції моніторингу:

- ✦ *цільова*, відповідно до якої моніторинг визначається як проблемноорієнтована система;
- ✦ *інструментальна*, за якої моніторинг виділяється серед інших систем оброблення інформації за типом засобів і методів;
- ✦ *інтеграційна*, в якій моніторинг трактується як результат перегрупування традиційних інформаційно-управлінських функцій, об'єднуючий елементи статистики, аналізу та діагностики.

На сучасному етапі розвитку економіки особливого значення набуває третій варіант, який дозволяє, з одного боку, створювати умови для його проблемного і методичного розвитку, з іншого – сприяти вирішенню актуальних задач управління економічними процесами.

Методологічна спадкоємність, уніфікованість інструментарію, повторюваність спостережень, що властиві моніторингу, створюють можливість проведення системного аналізу об'єкта і механізмів його відтворення.

Стосовно об'єкта моніторинг слід розглядати у двох аспектах:

- ✦ *моніторинг ситуації*, що покликаний визначати факт наявності змін по відношенню до статичного стану об'єкта;
- ✦ *моніторинг процесу*, що передбачає відстежування змін, які відбуваються у процесі функціонування об'єкта.

Розглядаючи моніторинг у вигляді процесу, можна вказати на його послідовність, спрямованість, функцію збору інформації, її систематизацію та оброблення, оцінювання об'єкта для прийняття якісних управлінських рішень, а також діагностики стану об'єкта наперед заданий момент часу.

Моніторинг як система являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів: суб'єкта й об'єкта дослідження, мети і програми дослідження, оціночних параметрів і критеріїв, а також необхідної методологічної бази. Водночас моніторинг є підсистемою системи управління. Елементи всередині системи моніторингу мають властивість організованості, що визначається ступенем управління зв'язками між елементами системи і зв'язками системи із зовнішнім середовищем. Спеціальна організація взаємодії елементів безпосередньо відображає властивість організованості системи. Організованість, дієвість цієї системи залежить від того, як всі елементи системи пов'язані та чи адекватні вони один одному. Характер елементів системи моніторингу визначається його предметною областю.

Впливи змін, що виникають у процесі функціонування об'єкта, не завжди бувають сприятливими, а тому утримання об'єкта в бажаному стані повинно здійснюватися

шляхом вживання відповідних заходів, що досягається за рахунок управління об'єктом. Отже, метою управління об'єктом є утримання його у рівноважному стані в умовах дії збурюючих впливів внутрішнього і зовнішнього середовища або доведення його до бажаного стану, за якого забезпечується досягнення мети функціонування та виконання стратегічних завдань розвитку об'єкта.

Будь-який економічний об'єкт є системою організаційного типу, оскільки він характеризується внутрішньою упорядкованістю та узгодженістю взаємодії частин цілого, сукупністю процесів або дій, що ведуть до утворення та удосконалення взаємозв'язків між частинами цілого, а також об'єднанням людей, що спільно реалізують деяку програму або мету [7].

Стосовно організаційної систем сукупність правил і процедур, що регламентують взаємодію її учасників, є механізмом її функціонування, а сукупність процедур прийняття управлінських рішень – механізмом управління.

Управління організаційною системою вимагає розроблення моделі функціонування об'єкта і системи супроводження його стану. Наявність адекватної моделі функціонування об'єкта дозволяє проаналізувати його реакції на виявлені системою супроводження зміни його рівноважного стану (етап аналізу), а потім (на етапі синтезу) вибрати і використовувати на практиці ті управлінські рішення, які приводять до необхідної реакції. У такий спосіб у контурі управління організаційною системою реалізується механізм зворотного зв'язку, без якого неможливе ефективне управління об'єктом в умовах наявності збурюючих впливів, що підтверджується наявністю такого зв'язку в усіх системах, що функціонують у природі.

Як впливає із сутності моніторингу, реалізація зворотного зв'язку в системі управління об'єктом здійснюється саме системою моніторингу. У цьому контексті метою моніторингу є орієнтація управлінського процесу на досягнення цілей, що стоять перед його об'єктом.

Для досягнення цілей, визначених програмою функціонування об'єкта або стратегією його розвитку, моніторинг забезпечує виконання таких специфічних завдань:

- ✦ інформаційна підтримка прийняття управлінських рішень;
- ✦ забезпечення функціонування загальної інформаційної системи процесу управління;
- ✦ діагностика очікуваного стану об'єкта;
- ✦ забезпечення раціональності процесу управління об'єктом.

Можливість виконання цих завдань характеризує моніторинг як одну з важливіших функцій управлінського процесу.

Структурну схему моніторингу в системі управління процесом розвитку об'єкта організаційного типу наведена на *рис. 1*.

Оскільки існує велика ймовірність виникнення збурюючих впливів внутрішнього і зовнішнього середовища, які можуть спричинити порушення ходу реалізації стратегії, тобто рівноважного стану об'єкта, то упродовж всього періоду управління здійснюється його моніторинг.

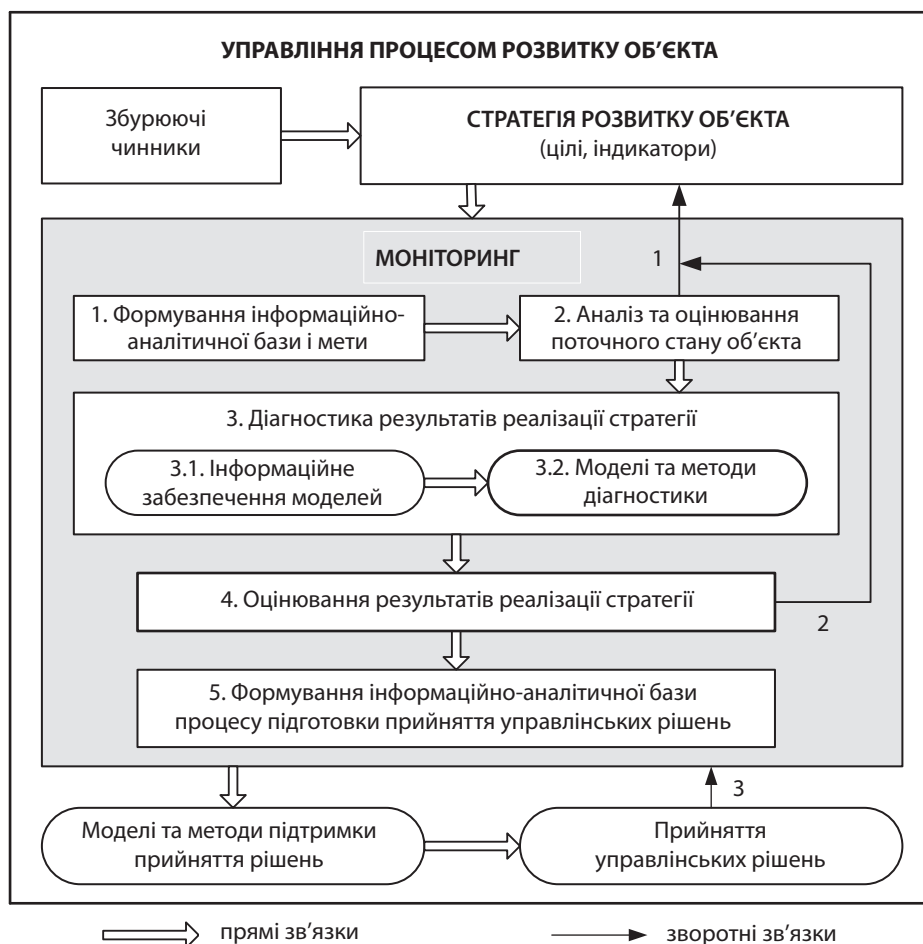

Рис. 1. Моніторинг у системі управління стратегією розвитку об'єкта

Процедура управління процесом розвитку об'єкта, що здійснюється в ітераційному режимі, зводиться до таких дій:

- ✦ якщо в результаті оцінювання поточного стану об'єкта (етап 2) не виявлено порушень, то процес реалізації стратегії продовжується у звичайному режимі, на що вказує зворотній зв'язок 1, у протилежному випадку виконується діагностика результатів реалізації стратегії з урахуванням наслідків дії збурюючих чинників або прийнятих управлінських рішень (етап 3);
- ✦ на етапі 4 у випадку позитивного оцінювання результатів реалізації стратегії здійснюється перехід до блоку «Стратегія розвитку об'єкта» за допомогою зворотних зв'язків 1 і 2, у протилежному випадку – до етапу 5 моніторингу, у якому формується інформаційно-аналітична база для підготовки прийняття управлінських рішень;
- ✦ після прийняття управлінських рішень здійснюється за допомогою зворотного зв'язку 3 перехід до моніторингу, тобто до оцінювання стану об'єкта, який буде досягнуто з урахуванням прийнятих управлінських рішень.

Об'єднуючи у собі такі найважливіші функції управління, як спостереження за об'єктом, аналіз та оцінювання його стану, діагностика реалізації стратегії, оцінювання результатів реалізації стратегії та форму-

вання інформаційно-аналітичної бази процесу підготовки прийняття управлінських рішень, моніторинг тим самим за своєю сутністю є складовою частиною інформаційного забезпечення процесу управління, що і відображено на наведеній вище схемі.

Формування мети та інформаційно-аналітичної бази моніторингу (етап 1) має бути здійснено у найкоротший термін після завершення розроблення стратегії розвитку об'єкта. Мета моніторингу визначається предметною областю, до якої належить його об'єкт. Для формування інформаційно-аналітичної бази моніторингу використовуються дані управлінського обліку який є складовою системи бухгалтерського обліку, що забезпечує потреби управління в інформації.

Управлінський облік – це процес виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки та інтерпретації інформації, що використовується у процесі керування всередині організації. Він охоплює практично всі компоненти менеджменту. Інформація, що надається управлінським обліком, орієнтована на задоволення потреб як стратегічного, так і поточного управління, на оптимізацію використання потенціалу об'єкта, забезпечення об'єктивного оцінювання діяльності підрозділів та окремих менеджерів. Бухгалтерський і управлінський облік не можна ототожнювати. Корінна відмінність управлінського обліку від бухгалтерського полягає в тому, що бухгалтерський облік орієнтується на зовнішніх спожи-

вачів інформації, а управлінський – на внутрішніх, у першу чергу, на керівництво об'єкта та його підрозділів.

Отже, основна задача управлінського обліку полягає в забезпеченні інформацією процесу прийняття управлінських рішень.

Проведення моніторингового дослідження неможливе без урахування індикаторів об'єкта. Поняття «індикатор» широко використовується в різних галузях науки. Стосовно моніторингу під індикаторами розуміються показники, що відображають наперед заданий стан об'єкта, який визначається стратегією його розвитку.

До складу інформаційно-аналітичної бази моніторингу можуть входити не тільки кількісні, а й якісні показники. У процесі здійснення моніторингу вона може змінюватись як за кількістю, так і за складом показників у відповідності з коригуванням мети та індикаторів стратегії розвитку об'єкта, яке може проводитися на окремих ітераціях управління процесом розвитку об'єкта з метою усунення наслідків дії збурюючих чинників і приведення об'єкта до рівноважного стану.

До формування інформаційно-аналітичної бази моніторингу висуваються такі вимоги:

- ✦ система показників повинна адекватно відображати сутнісні характеристики об'єкта, давати комплексне уявлення про його функціонування;
- ✦ використовуватися повинен універсальний блок індикаторів, що дозволяє проводити порівняльний аналіз і будувати динамічні ряди;
- ✦ при проведенні порівняльного аналізу інформації слід зберігати його методологічну і методичну спадкоємність, що знижує ймовірність суб'єктивної інтерпретації отриманих даних і задає єдиний алгоритм аналітичних розробок.

Аналіз та оцінювання поточного стану об'єкта моніторингу (етап 2) здійснюється згідно з методологією економічного аналізу.

Діагностика результатів реалізації стратегії (етап 3) спрямована на підготовку аналітичної інформації для виконання етапу 4 моніторингу. Зміст етапу діагностики полягає у визначенні очікуваних результатів реалізації стратегії, тобто у визначенні цільових показників стратегії та рівня її індикаторів, що будуть досягнуті у випадку урахування наслідків дії збурюючих чинників або прийнятих управлінських рішень. Для вирішення задач цього етапу можуть бути використані математичні моделі та методи діагностики дослідження систем управління або адаптивні методи короткострокового прогнозування (етап 3.2), а інформаційне забезпечення цих моделей та методів формується залежно від їх конкретних типів.

Стосовно назви етапу 3 моніторингу необхідно зробити деякі пояснення.

У більшості наукових праць, присвячених питанням побудови і функціонування моніторингу, до його функцій відноситься прогнозування стану об'єкта, що досліджується, у майбутньому періоді при тих чи інших умовах. Але для динамічних процесів поняття майбутнього і поточного не має чітких просторових границь і описується своїми функціональними показниками.

Аналогічно неможливо чітко установити і часові границі процесу. Для реалізації цільової спрямованості моніторингу у кожному випадку необхідно мати на увазі, що інтерпретація поточного значення спостереження можлива тільки тоді, коли воно розглядається не просто як завершальний елемент минулого періоду, а як сполучна ланка між минулим і майбутнім. Це означає, що найближче майбутнє процесу є невід'ємним елементом його ідентифікації. Визначення стану процесу в такому близькому майбутньому можна формально віднести до прогнозування, але насправді воно являє собою специфічну операцію, яку пропонується називати діагностикою або адаптивним короткостроковим прогнозуванням.

Процедура оцінювання результатів реалізації стратегії об'єкта (етап 4) полягає у визначенні відхилень показників цілей та індикаторів стратегії, отриманих у процесі їх діагностики, від передбачених нею. Припустимі межі цих відхилень визначаються особою, відповідальною за реалізацію стратегії.

Формування управлінських рішень повинно бути підпорядковано досягненню мети стратегії розвитку об'єкта і заданих рівнів індикаторів з урахуванням наслідків дії збурюючих чинників і виконуватися на за допомогою відповідних математичних моделей і методів підтримки їх прийняття. У разі нездійсненності виконання такого завдання через обмеження можливостей об'єкта повинні прийматися управлінські рішення щодо коригування самої стратегії.

Описаний ітераційний процес виконується упродовж всього життєвого циклу стратегії розвитку об'єкта. Етапи 1 – 5 цього процесу у своїй сукупності є алгоритмом моніторингу процесу реалізації стратегії розвитку об'єкта, або стратегічного моніторингу.

У випадку оперативного управління процесом функціонування об'єкта його схема принципово не змінюється. Лише замість стратегії розвитку об'єкта розглядається програма (план) його діяльності, на етапі 3 здійснюється діагностика результатів виконання програми (плану) на кінець оперативного періоду, а на етапі 4 – оцінювання цих результатів.

Викладене дозволяє стверджувати, що моніторинг є не тільки невід'ємним елементом системи управління, а й відносно уособленою стадією процесу управління організаційним об'єктом, що забезпечує його інформаційну прозорість на всіх стадіях. Він є найважливішим засобом інформаційного забезпечення економічної, соціально-політичної, екологічної та інших фундаментальних сфер суспільної життєдіяльності, формування необхідних баз даних по об'єкту дослідження.

Виходячи із розглянутого процесу моніторингу та беручи до уваги той факт, що моніторинг є однією із загальних функцій управління, можна стверджувати, що він є основою для реалізації й інших управлінських функцій: планування, організація, контроль та ін.

Особливість моніторингу полягає у його двостій ролі у процесі управління: на практиці неможливо визначити коло діяльності менеджера таким чином, щоб воно відносилось тільки до якого-небудь одного елементу управління без його взаємозв'язку і взаємодії з моні-

торингом. Будь-яка управлінська функція обов'язково інтегрована з моніторинговими.

Ключовими властивостями моніторингу, що визначаються конкретними ситуаціями, які виникають у процесі функціонування об'єкта, є такі:

- ✦ постійне спостереження за об'єктом, що може бути побудоване як безперервне;
- ✦ дискретне отримання даних з постійним або змінним кроком;
- ✦ епізодичні спостереження за спеціальними «сигналами» системи управління об'єктом.

До основних задач організації функціонування моніторингу відносяться такі: визначення проблемної ситуації моніторингу, її структури та основних чинників; визначення у відповідності з метою моніторингу меж предметної області, що підлягає дослідженню; побудова структури моніторингу з виділенням у ній змістовних рівнів ієрархії й алгоритмів обміну результатами моніторингу між ними з обов'язковою фільтрацією інформації, що спрямовується з нижчого рівня ієрархії на вищий; побудова моделі моніторингу з визначенням алгоритму формування його основного результату на основі часткових спостережень за об'єктом; обґрунтування системи індикаторів, за якими здійснюється моніторинг; забезпечення можливості відображення динаміки функціонування об'єкта; визначення засобів зручної і наглядної візуалізації результатів моніторингу.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи розгляд концептуальних засад побудови і функціонування моніторингу, можна виділити такі його характерні риси: моніторинг являє собою постійний процес спостереження за об'єктом або процесом впродовж всього їх життєвого циклу; як інформаційний процес моніторинг носить системний характер; призначенням моніторингу є систематичне спостереження за об'єктом або процесом для забезпечення інформаційних потреб системи управління ними; кінцевою метою моніторингу є формування інформаційно-аналітичної бази для підтримки прийняття управлінських рішень щодо забезпечення рівноважного стану об'єкта або процесу; мета та алгоритм моніторингу визначаються особливостями об'єкта або процесу, що досліджуються; вирішення у межах моніторингу задач оцінювання і діагностики стану об'єкта або процесу надає йому характер інтелектуальної системи.

Наявність цих рис характеризує моніторинг як контрольно-слідкуючу систему з функцією діагностування стану об'єкта, яка органічно вбудовується у процес управління його функціонуванням. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Банковский портфель: книга банкира. Книга инвестора / Отв. ред. Коробов Ю. И., Рубан Ю. Б., Солдаткин В. И. – М.: Соминтекс, 1994. – 701 с.

2. Белоусов П. Оперативность и достоверность банковского мониторинга / П. Белоусов // Банковское дело в Москве. – 1998. – № 9. – С. 22 – 24.

3. Варьяш И. Ю. Банковская социология. Экспертные оценки в банковском деле / И. Ю. Варьяш. – СПб.: Альфа, 1999. – 256 с.

4. Внукова Н. Н. Основы финансового мониторинга / Н. Н. Внукова. – К.: КНТ, 2009. – 136 с.

5. Елисеєва И. И. Популярный экономико-статистический словарь-справочник / И. И. Елисеєва. – М.: Финансы и статистика, 1993. – 281 с.

6. Журавлева И. В. Проблемы формирования национальной системы финансового мониторинга / И. В. Журавлева // Бизнес Информ. – 2010. – № 1. – С. 99 – 103.

7. Новиков Д. А. Теория управления организационными системами / Д. А. Новиков. – М.: МПСИ, 2005. – 584 с.

8. Олексюк А. С. Системы поддержки принятия финансовых решений на микроуровне / А. С. Олексюк. – К.: Наукова думка, 1998. – 507 с.

9. Плікус І. Й. Система моніторингу для фінансового прогнозу діяльності підприємства / І. Й. Плікус // Фінанси України. – 2003. – № 4. – С. 35 – 44.

10. Шевяков А. Ю. Социально-экономический мониторинг: концепция, проблемы, перспективы / А. Ю. Шевяков, Г. Б. Клейнер // Экономика и математические методы. – 1993. – Т. 29. – Вып. 1. – С. 5 – 14.

REFERENCES

Bankovskiy portfel: kniga bankira. Kniga investora [Banking portfolio: book banker. Book investor]. Moscow: Sominteks, 1994.

Belousov, P. "Operativnost i dostovernost bankovskogo monitoringa" [The speed and accuracy of the bank monitoring]. *Bankovskoe delo v Moskve*, no. 9 (1998): 22-24.

Eliseeva, I. I. *Populiarnyy ekonomiko-statisticheskiy slovar-spravochnik* [Popular Economics and Statistics dictionary catalog]. Moscow: Finansy i statistika, 1993.

Novikov, D. A. *Teoriia upravleniia organizatsionnymi sistemami* [Control theory of organizational systems]. Moscow: MPSI, 2005.

Oleksyuk, A. S. *Sistemy podderzhki priniatiia finansovykh resheniy na mikrourovne* [Support system for financial decision-making at the micro level]. Kyiv: Naukova dumka, 1998.

Plikus, I. I. "Systema monitorynhu dlia finansovoho prognosu diialnosti pidpriemstva" [The monitoring system for financial forecasting the enterprise]. *Finansy Ukrainy*, no. 4 (2003): 35-44.

Sheviakov, A. Yu., and Kleyner, G. B. "Sotsialno-ekonomicheskiy monitoring: kontseptsii, problemy, perspektivy" [Socio-economic monitoring: concept, problems and prospects]. *Ekonomika i matematicheskie metody*, vol. 1, no. 29 (1993): 5-14.

Variash, I. Yu. *Bankovskaia sotsiologiya. Ekspertnye otsenki v bankovskom dele* [Banking sociology. Expert assessments of the banking business]. St. Petersburg: Alfa, 1999.

Vnukova, N. N. *Osnovy finansovoho monitorynhu finansovykh posluh* [Fundamentals of Financial Monitoring of financial services]. Kyiv: KNT, 2009.

Zhuravleva, I. V. "Problemy formirovaniia natsionalnoy sistemy finansovogo monitoringa" [Problems of formation of a national system of financial monitoring]. *Biznes Inform*, no. 1 (2010): 99-103.